

Geliş Tarihi:

23.09.2022

Kabul Tarihi:

20.10.2022

Yayımlanma Tarihi:

11.11.2022

Kaynakça Gösterimi: Kaya Erdoğan, E., Kurtuluş, H., & Yüksek, D. (2022). İstanbul'da göçmenlerin mekâna yerleşme ve tutunma dinamikleri: Beyoğlu örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 21*(Özel Sayı), 135-158. doi:10.46928/iticusbe.1179133

## İSTANBUL'DA GÖÇMENLERİN MEKÂNA YERLEŞME VE TUTUNMA DİNAMİKLERİ: BEYOĞLU ÖRNEĞİ



*Araştırma*

Esra Kaya Erdoğan  

Sorumlu Yazar (Correspondence)



Yeni Yüzyıl Üniversitesi

[esrakayaa@gmail.com](mailto:esrakayaa@gmail.com)

Hatice Kurtuluş  

İstanbul Üniversitesi (Emekli)

[Hat\\_kurtulus@yahoo.com](mailto:Hat_kurtulus@yahoo.com)

Deniz Yüksek  

İstanbul Kent Üniversitesi

[dyukseker@gmail.com](mailto:dyukseker@gmail.com)

Esra Kaya Erdoğan, Yeni Yüzyıl Üniversitesi'nde Sosyolojiye Giriş dersleri vermektedir. Ayrıca bilimsel nitelikli sosyal araştırmalarda bağımsız araştırmacı olarak saha araştırmalarını sürdürmektedir.

Hatice Kurtuluş, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden emekli olmuştur. Kentsel çalışmalar alanı altında trans disiplinler araştırmalarda yer almakta ve yayın yapmaktadır.

Deniz Yüksek, İstanbul Kent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü başkanıdır. Göç alanında araştırmalar yürütmekte olan Yüksek'in bu konuda yayınlanmış makaleleri ve raporları vardır.

# İSTANBUL'DA GÖÇMENLERİN MEKÂNA YERLEŞME VE TUTUNMA DİNAMİKLERİ: BEYOĞLU ÖRNEĞİ

Esra Kaya Erdoğan  
[esrakayaa@gmail.com](mailto:esrakayaa@gmail.com)  
Hatice Kurtuluş  
[Hat\\_kurtulus@yahoo.com](mailto:Hat_kurtulus@yahoo.com)  
Deniz Yüksekler  
[dyukseker@gmail.com](mailto:dyukseker@gmail.com)

## Özet

Beyoğlu, İstanbul'un en hareketli nüfusa sahip merkez ilçelerinden biridir. İlçe giderek çeşitlenen ve artan oranlarda göçmen gruplarının mekâna tutunma, yerleşme, hareketlilik dinamikleri barınma ve çalışma olanaklarının yarattığı olumsuzluklar paralelinde şekillenir. Kentsel haklara ve hizmetlere erişim düzeyleri ise göçmenlerin statülerine, göçmenlik ağlarına ve sınıfsal konumlarına göre değişkenlik göstermektedir.

**Amaç:** Bu çalışma Beyoğlu ilçesi örneğinden yola çıkarak farklı göçmen gruplarının mekânda yerleşme/tutunma dinamikleri ve kentsel mekandaki ihtiyaç, sorun ve beklentilerine dair özgün nitel veriye dayalı bir analizle, göçmenlere yönelik üretilebilecek yerel sosyal politika ve uygulamalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

**Yöntem:** Nitel veri toplama teknikleriyle yapılan saha araştırması ilçedeki beş göçmen grup ile gerçekleştirilen altı odak grup toplantısı ile uzmanlar ve kamu kurumları temsilcilerinden oluşan 19 kişi ile yapılan mülakatlara dayanmaktadır. Bulguların analizi NVİVO nitel analiz programında araştırma ekibi tarafından yapılmıştır.

**Bulgular:** Beyoğlu'ndaki en büyük göçmen grubunu geçici koruma statüsündeki Suriyeliler oluşturmakla birlikte, ilçede çok sayıda düzensiz ve kayıtsız göçmen mevcuttur. İlçedeki göçmen varlığının en önemli belirleyicileri ilçenin sosyo-mekânsal özellikleridir. On yıllardır metruklaşmakta olan konut stoku, düzensiz veya yoksul göçmenler için barınabilecekleri bir alan yaratmıştır. Ancak konutlar insani barınma koşullarını çoğu kez karşılamamaktadır. Kamu kurumlarının bazı mahallelerdeki sosyo-mekânsal koşullara yönelik kayıtsızlığı da ilçede kayıtsız ve düzensiz göçmenlerin yerleşimini kolaylaştırmaktadır. Beyoğlu'nda yoğunlaşan yeme-içme ve konaklama sektörleri ile küçük imalat sektörünün varlığını sürdürmesi, göçmenlere kayıt dışı çalışma olanakları sunmaktadır. Beyoğlu'ndaki göçmenlerin birçoğunun kayıtsız veya düzensiz olması, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel haklara ve işgücü piyasalarına erişimlerini olumsuz etkilemektedir. Kayıtsız ve düzensiz göçmenlerin çocuklarının örgün eğitime erişimi yoktur. Kayıtsız Suriyelilerin çocukları arasında çocuk işçiliği de yaygındır. Göçmenlerin temel sağlık hizmetleri ve bulaşıcı hastalıklardan korunma ve tedavi hizmetlerine erişiminin çok yetersiz olması, halk sağlığı açısından da bir risk oluşturmaktadır. Kötü ve kalabalık konutlarda yaşayan kadın ve çocuk göçmenlerin mahalle içerisindeki birkaç park haricinde sosyalleşme mekanları neredeyse yoktur.

**Özgünlük:** Çalışmada göçmenlerin mekâna yerleşimlerinde belirleyici olan sosyo-mekânsal örüntülerin tespiti ile farklı niteliklerdeki göçmen gruplarının mekâna yerleşme ve tutunma dinamikleri arasındaki ayrımlar ve benzerliklerin analizi göç alandaki çalışmalara özgün bir katkı sağlamaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** İstanbul, Beyoğlu, Göç, Göçmen, Kent, Konut, İstihdam, Kentsel Haklar

**JEL Sınıflandırması:** R23

# THE DYNAMICS OF MIGRANT SETTLEMENT IN ISTANBUL: THE CASE OF BEYOĞLU

## Abstract

Beyoğlu is one of the central districts of Istanbul with the most mobile population. The dynamics of settlement and mobility of increasingly diverse and larger number number of migrants , in the district, are shaped in parallel with the contingencies created by housing and working opportunities. The level of access to urban rights and services varies according to migrants' status, migration networks and class position.

**Aims:** This study aims to contribute to local social policies and practices targeting n migrants with an original qualitative data-based analysis of the settlement dynamics of different migrant groups in space and their needs, problems and expectations, based on the case of the Beyoğlu district.

**Methodology:** The field research, based on qualitative data collection techniques, is based on six focus group meetings with five migrant groups in the district and interviews with 19 people, including experts and representatives of public institutions. The findings were analyzed by the research team in NVİVO a qualitative data analysis software.

**Findings:** While Syrians under temporary protection status constitute the largest migrant group in Beyoğlu, there is a large irregular and unregistered migrant population in the district. The most important determinants of the migrant presence in the district are its socio-spatial characteristics. The housing stock, which has been falling into disrepair for decades, has created a space where irregular or poor migrants can find shelter. However, the dwellings often do not meet decent housing conditions. The indifference of public institutions towards the socio-spatial conditions in some neighborhoods also facilitates the settlement of undocumented and irregular migrants in the district. The catering and accommodation sectors concentrated in Beyoğlu and the continued existence of the small manufacturing sector provide migrants with opportunities for informal employment. The fact that many of the migrants in Beyoğlu are unregistered or irregular negatively affects their access to basic rights such as health services and education, as well as to labor markets. Children of unregistered and irregular migrants do not have access to formal education. Child labor is also prevalent among children of unregistered Syrians. Migrants' inadequate access to basic health care, prevention and treatment of communicable diseases also poses a public health risk. Women and children migrants living in poor and crowded housing have almost no socializing spaces other than a few parks in the neighborhood.

**Originality:** The identification of the socio-spatial patterns of settlement of migrants and the analysis of the differences and similarities between the settlement of different migrant groups in Beyoğlu make an original contribution to migration studies.

**Keywords:** İstanbul, Beyoğlu, Migration, Migrant, City, Housing, Employment, Urban Rights

**JEL Classification:** R23

## GİRİŞ

Türkiye’de en çok göçmen ve mültecinin yaşadığı il<sup>1</sup> olan İstanbul’u ilçe veya semtlerindeki göçmen-mülteci oranlarının ve kompozisyonunun farklı olması özgün kılar. İstanbul’daki göçmen ve mülteciler arasında en büyük grubu Suriyeliler oluştursa da düzensiz göçmen olan, kısa süreli ikamet izniyle burada bulunan, kaydı başka bir ilde olup İstanbul’da yaşayan yüzbinlerce göçmen ve mülteci var. İstanbul mültecilere ve ekonomik göçmenlere ev sahipliği yaptığı gibi Avrupa’ya geçiş için fırsat bekleyen pek çok göçmen için de transit rotalarında bir durak, bir “bekleme odası” niteliği taşımaktadır (Erder, 2020). Bir metropolitan ve geçiş kenti olan İstanbul’un her zaman ve farklı niteliklerdeki göçleri alması bu anlamda kaçınılmaz.

Bu makale, İstanbul’da göçün yoğunlaştığı mekanlardan biri olan Beyoğlu ilçesine odaklanmaktadır. Beyoğlu’nda giderek artan göçmen gruplar yasal statü,<sup>2</sup> köken ülke, cinsiyet ve yaş dağılımı ve mekânsal dağılım açısından çeşitlilik göstermektedir. Farklılaşan göçmen gruplarının kentsel ve kamusal hizmetlere olan erişimleri veya ihtiyaçları da farklılaşmaktadır. Göçmenlerin mekâna tutunma, yerleşme ve hareketlilik dinamikleriyle, temel kentsel haklara erişim düzeylerini tartışan bu makale Beyoğlu’nda Ağustos-Kasım 2021 tarihlerinde yürütülen saha araştırmasının<sup>3</sup> bulgularının yer aldığı rapora<sup>4</sup> dayanmaktadır. Çalışma genelde göç politikaları özelde de göçmen ve mültecilerin toplumsal bütünleşmesine yönelik politikalar ve stratejiler oluşturmak isteyen çabalara niteliksel bir veri ile katkı sağlama amacı taşımaktadır.

## KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Yerel yönetimlerin göç politikaları ve göçmenlerin toplumsal bütünleşmesinde nasıl bir rolü olabileceği üzerine Avrupa’da ve Türkiye’de yapılan araştırmalarda farklı ülke örneklerinde göç politikalarının giderek çoklu düzeyli hale geldiği vurgulanmaktadır<sup>5</sup>. Örneğin Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde, göçe

<sup>1</sup> Göç İdaresi Başkanlığı’nın verilerine göre İstanbul’da Temmuz 2022 itibarıyla 548.718 geçici koruma statüsünde Suriyeli kayıtlı iken, İstanbul’daki toplam Suriyeli sayısı 2019 yılında Uluslararası Göç Örgütü’nün yaptığı bir tahmine göre 1 milyona yakındı (IOM, 2019). Bu farkın nedeni, başka illerde kaydı olup İstanbul’da yaşayan veya geçici koruma kaydı olmayan Suriyelilerin yanı sıra, vatandaşlık alanlar ve ikamet izniyle yaşayanlar olmasıdır. Öte yandan, Temmuz 2022 itibarıyla İstanbul’da ikamet izniyle yaşayan 742.000 yabancı vardı (GİB, 2022). Kentte çok sayıda düzensiz göçmen olduğu da göz önünde bulundurulursa, İstanbul’da halihazırda 2 milyon civarında mülteci ve göçmen yaşadığı söylenebilir.

<sup>2</sup> Yasal statü (ikamet izni, çalışma izni, geçici koruma statüsü, uluslararası koruma statüsü veya başvurusu), göçmenlerin sağlıktan eğitime kadar birçok kamusal hizmete erişimi için anahtar niteliği taşıyor (Kocaoğlu, Avcı ve İnanç, 2020).

<sup>3</sup> Gönüllü olarak araştırmaya katılan katılımcıların her birinden yazılı olarak aydınlatılmış onam alınmıştır. Ayrıca aydınlatılmış onam formu ve soru yönergelerine dair etik onay, İstanbul Kent Üniversitesi Etik Kurulu’nun 2.08.2021 tarihi ve 10 numaralı kararınca verilmiştir.

<sup>4</sup> Araştırma İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Şehir Planlama Müdürlüğü, Beyoğlu İlçesi stratejik plan hazırlama çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla Türkiye Sosyal, Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES) ve Heinrich Böll Stiftung Derneği (HBS) tarafından desteklenmiştir. Araştırma raporunun bütünü için bkz. Kurtuluş, Yüksekler ve Kaya Erdoğan (2022).

<sup>5</sup> Makalenin “Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve” bölümünde, “Kapsayıcı Belediyecilik ve Göçmenlerin Kamu Hizmetlerine Erişimi. Yerel Yönetimler için Politika Önerileri” başlıklı rapordan yararlanılmıştır (Yükseker, 2021).

ve göçmenlere ilişkin politikaların bazıları AB düzeyinde belirlenirken, bir kısmı ulusal düzeyde, bir diğer bölümü ise eyalet veya yerel yönetim düzeylerinde şekillenerek uygulanmaktadır. Farklı düzeylerdeki politikalardan oluşan göç yönetişimi ise merkezîyetçi, yerelci, çok katmanlı veya birbirinden kopuk olabilmektedir. Merkezîyetçi göç yönetişiminde düzeyler arasında tepeden inmece bir ilişki var iken, yerelci göç yönetişiminde yerindenlik ilkesinin öne çıktığı ve yerelde uygulanabilecek göç ve mülteci politikalarının yerele bırakıldığı görülmektedir. Çok katmanlı göç yönetişiminde (*multi-level governance of migration*) ise farklı düzeylerdeki politikaların, herhangi bir düzey baskın olmadan, karşılıklı etkileşimi ve ortak koordinasyonu söz konusudur. Farklı düzeylerdeki göç politikaları ve uygulamaları arasında koordinasyon olmaması ve düzeylerin birbirinden kopuk bir göç yönetişiminin var olması da mümkündür. Çok katmanlı göç yönetişiminde yerel, ulusal ve uluslararası düzeyler arasındaki ilişkiler dikey bir boyut oluştururken, yerel düzeyde merkezî yönetimin il teşkilatlanmaları, belediyeler ve sivil toplum arasındaki ilişkiler ise yatay boyutu oluşturmaktadır.

Merkezîyetçi göç ve iltica yönetişiminin göçmen karşıtı yerel tepkilere daha çok yol açabileceği, yerel katılıma ve yerel özelliklere önem verilen politika yapım ve uygulanma süreçlerinin daha olumlu sonuçlar verebileceğini gösteren çalışmalar vardır (örneğin Glorius ve diğerleri, 2019). Bu nedenle araştırmacılar çok katmanlı göç yönetişiminin güçlendirilmesi çağrısında bulunarak, özellikle, belediyelerin AB fonlarından daha çok yararlanabilmesi ve belediyelere göç politikalarında daha çok söz hakkı tanınması üzerinde durmaktadır (Bendel ve diğerleri, 2019). Belediyeler ile AB düzeyi arasındaki iş birliğinin artırılması gerektiği de belirtilmektedir (Stürmer ve diğerleri, 2020).

AB özelinde göçmen politikaları giderek Avrupalılaştırırken, göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumla bütünleşmelerine (ya da entegrasyonlarına veya sosyal uyuma)<sup>6</sup> ilişkin politikaların ise giderek yerelleştiği vurgulanmaktadır (örneğin Barrero, Caponio ve Scholten, 2017). Diğer bir deyişle, AB düzeyinde belirli ilkeler belirlenmiş iken, aslında entegrasyon politikalarının giderek belediyeler ve bölgeler (federal eyaletler, iller) düzeyinde kendi ihtiyaçları çerçevesinde şekillendiği belirtilmektedir. Bu nedenle, göçmen entegrasyonu konusunda da merkezîyetçi olmayan çok katmanlı bir yönetişim önem kazanmış durumda (Scholten ve Penninx, 2016).

Bu bağlamda, önemli bir diğer kavram, göçmen entegrasyonu politikalarının ana akımlaşmasıdır. Yine Avrupa örneği üzerinden gidersek, AB düzeyinde veya ulusal düzeydeki göçmen entegrasyon politikaları sadece genel çerçevelerden oluşturmakta. Bölgesel veya yerel düzeyler ise kendi yerellerindeki kültürel ve toplumsal çeşitlilik (*diversity*) bağlamında ve yerindenlik ilkesi çerçevesinde entegrasyon politikalarını oluşturuyorlar. Burada önemli husus, çeşitliliğin “toplumun bütünü” üzerinden tanımlanması ve belirli göçmen toplulukları ya da azınlıklar ile sınırlanmamasıdır (Scholten,

---

<sup>6</sup> Bu yazıda, toplumsal bütünleşme, göçmen entegrasyonu, toplumsal uyum ve sosyal uyum kavramları birbirlerinin yerine geçebilecek şekilde kullanılmaktadır. Göçmen entegrasyonu kısaca, “göçmenlerin toplumun kabul edilen üyeleri olma süreci” diye tanımlanabilir. Bu süreç, yeni gelenlerin bir topluma yerleşmeleri, ev sahibi toplumla etkileşimleri ve göçü takip eden toplumsal değişimi içerir (Penninx, 2019). Karmaşık bir süreç olan entegrasyonun, siyasi-hukuki, sosyo-ekonomik ve kültürel boyutları analitik olarak birbirinden ayrılabilir.

Collett ve Petrovic, 2017). Bu yaklaşımın hem kültürel çeşitliliğin çok yoğun ve karmaşık olduğu kentler (*super diverse cities*) hem de kendi kültürel özgünlüklerine sahip bölgeler için entegrasyon politikalarını kendi ihtiyaçları doğrultusunda ve katılımcı şekilde oluşturma imkânı verebileceği söylenmektedir. Gruplar arası sosyal temas, eşit fırsatlar ve ortaklaşılın bir aidiyet duygusunun *yerel düzeyde* ve o yerelin tarihsel, kültürel, ekonomik ve kent planlaması ile sivil topluma ilişkin öznellikleri içinde inşa edilmesi temaları öne çıkmaktadır (örneğin Zapata-Barrero, 2017). Yine AB örneğinde, belediyelerin kendi aralarında kurdukları birliklerin, dayanışma ağlarının ve ortaklıkların çok katmanlı ve çok paydaşlı göç yönetiminde önemli roller oynadıkları vurgulanmakta (Bendel ve diğerleri, 2019; Heimann ve Stürner, 2020).

Türkiye’de yerel yönetimlerin göç yönetimindeki rolüne ilişkin bir dizi alan araştırması yapılmış durumda. Bu araştırmaların bulguları arasında, yerel yönetimlerin göçmenlere hizmet konusundaki yasal ve mali kısıtlar ile yerel yönetimlerin sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği üzerinden bu kısıtları aşmak konusundaki çabaları da ele alınmakta. Örneğin, Kale ve Erdoğan, İstanbul’daki 39 ilçe belediyesinde yapılan araştırmanın bulgularına dayanarak, ulusal düzeyde entegrasyon politikaları olmamasının, “yerel düzeyde fiili entegrasyon” politikaları oluşmasına yol açtığını belirtmektedir (2019: 6). İlçe belediyelerinin faaliyetleri arasında acil insanı yardım, yerleşim ve okul kaydı destekleri yer almaktadır. Bu süreçte ilçe belediyeleri kaymakamlıklardan destek almaktadır. Yazarlar, belediyelere merkezi yönetimden ayrılan maddi kaynakların, sınırları içinde yaşayan geçici koruma statüsündeki nüfus dahil olacak şekilde hesaplanması gerektiğinin altını çizmektedir. Belediyeler ile STK’lar ve uluslararası kuruluşlar arasındaki iş birliği önemli olmakla birlikte, belediyelerin göçmenlere hizmet konusunda uzun erimli planlama yapabilmesinin önemini de vurgulamaktadırlar.

Lowndes ve Karakaya Polat (2021), Sultanbeyli Şişli ve Zeytinburnu’na odaklandıkları makalelerinde, ilçe belediyelerinin hükümetin göç politikalarını farklı şekillerde yorumlayabildiklerini belirtmektedir. İlçe belediyelerinin anlatıları üzerine yaptıkları analizde yazarlar, hükümet politikalarının muğlaklığının ve mültecilerle dini dayanışmayı vurgulayan resmi söylemin dolaylı veya doğrudan eleştirildiğini belirtmekte. İlçe belediyelerinin göçmen ve mültecilere yönelik birçok programının AB fonlarıyla gerçekleştirildiği, bu açıdan hükümetin mültecilere yardım eli uzatma konusunda kullandığı Batıyı eleştiren söylemin ilçe belediyelerince benimsenmediği de ifade edilmekte. Son olarak, Lowndes ve Karakaya Polat, hükümetin özellikle geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik politikalar uygularken, Şişli ve Zeytinburnu belediyelerinin belirli bir grubu hedefleyen politikalarından ziyade göçmenlere yönelik eşit haklar üzerinden hizmet sunumundan yana olduklarını vurgulanmakta (2021: 18-19).

Karakaya Polat ve Lowndes (2021), bir başka makalelerinde ise yukarıda sözü edilen çok katmanlı göç yönetimi yaklaşımını kullanarak, yerel yönetimler, hükümet ve uluslararası kurumlar arasındaki dikey ilişkiler ile yerel yönetimlerin STK’larla yatay düzeydeki iş birliklerini incelemişlerdir. Bu bağlamda,

yerel yönetimlerin mali ve idari açıdan yetkileri sınırlı olsa da göç konusunda enformel olarak kendi politikalarını geliştirme kapasiteleri mevcuttur. Bu enformalite, belediyelerin mevzuatla ilgili sorunları aşmak için STK'larla iş birliği yapmasına olanak tanırken, uluslararası düzeyde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) de belirli normların yaygınlaşması, know-how iletimi ve kaynak aktarımı konusunda önemli bir rol oynamaktadır (Karakaya Polat ve Lowndes, 2021). Yazarlar, belediyelerin kaynaklar ve uygulamalar konusunda merkezi yönetimle bir müzakere alanı olduğunu, ancak ulusal politikayı etkileme kapasitelerinin ise zayıf olduğunu aktarmakta.

Betts, Memişoğlu ve Ali (2020) Türkiye'de üç kent (İzmir, Adana ve Gaziantep) ile Lübnan'da üç kentte (Qalamoun, Anjar ve Zahla) yerel yönetimlerin göç yönetişimindeki rolü üzerine yaptıkları ve çok katmanlı göç yönetişimi yaklaşımını kullandıkları araştırmaya dayanarak, iki ülkede de yerel yönetimlerin mülteci ve göç yönetişiminde önemli aktörler olduklarını iddia etmektedir. Ancak kentler arasında, belediye başkanlarının göç konusuna nasıl yaklaştıkları, önemli farklılıklar ortaya çıkarabilmektedir.

Yerel yönetimlerin göç yönetişimindeki potansiyel olumlu rolünü özetlemek gerekirse, yerelde göçmenlere ve mültecilere hizmet sunumu için kaynak yaratabilmenin önemli bir yöntemi, uluslararası fonlayıcı kuruluşlar, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birlikleridir. İstanbul'da ilçe belediyeleri düzeyinde (örneğin Şişli, Zeytinburnu, Sultanbeyli) böyle iş birlikleriyle oluşturulan projeler, programlar ve merkezler, yerel düzeyde göçmen ve mültecilere hizmet kapasitesi yaratılmasına iyi örnekler oluşturmaktadır (Karakaya Polat ve Lowndes, 2021). Başka illerde de belediye başkanlarının doğrudan uluslararası fonlayıcı kurumlarla ilişki kurarak, mültecilere yönelik ulusal düzeye ek yerel bazı politikalar uygulayabildikleri belirtilmektedir (Betts, Memişoğlu ve Ali, 2020). Yerel yönetimlerin göçmenlere hizmet vermesi konusunda mevzuattaki boşluklar ve ulusal düzeydeki göçmen politikasındaki eksiklikler nedeniyle bu tür iş birliklerinin genelde hak temelli değil pragmatik düzeyde işlediği (Lowndes ve Karakaya Polat, 2021) vurgulanmaktadır. Göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerin sürdürülebilirliği için STK'lar ve belediyeler arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi gereği üzerinde de durulmaktadır (Doğanay ve diğerleri, 2020).

Bu çalışmalar ağırlıklı yerel yönetimlerin göç politikaları ve politika üretme kapasiteleri ile göçmenlerin kentsel hizmetlerden yararlanma biçimleri ve deneyimlerini ele almaktadır. Farklı nitelik, statü ve göç dalgalarıyla farklı yerel ölçeklere yerleşen göçmenler, yerel yönetimlerin homojen olmayan bir kitle ve durum ile karşılaşmasına neden olmaktadır. Yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarında düzenli göçmenler, kısa süreli ikamet izni olanlar, geçici koruma statüsündekiler ve düzensiz göçmenler bulunabilmektedir. Göç etme nedeni, göç etme biçimi, göçmenin kültürel ve sınıfsal konumu, sahip olduğu göçmenlik ağları gibi farklılıklar gelmektedir. Ayrıca aynı gruba dahil olan göçmen kitleler arasında da önemli niteliksel ayrışmalar bulunmaktadır. Bu çok yönlü ve katmanlı ayrışmalar, yerli sakinlerin niteliği ve mekânsal olumsuzluklar göçmenlere yönelik geliştirilebilecek sosyal politikaların ve özellikle toplumsal uyuma yönelik programların üzerinde belirleyici etkide bulunabilir. Bu nedenle

yerel yönetimlerin kendi barındırdıkları göçmen ve yerli nüfusun niteliğine dair özgün verilere dayanarak politika geliştirmeleri önem taşımaktadır.

## YÖNTEM

### *Araştırmanın Deseni*

Göç çalışmalarında sayısal/yaygın (*extensive*) veri mekândaki demografik dönüşümün tespitinde önemli bir kaynaktır. Ancak bu demografik değişimin mekânda hangi dinamiklerin ve olumsuzlukların, bir başka deyişle mekânın sahip olduğu yapısal çevre, sosyal/kültürel örüntüler ve ekonomik faaliyetlerin olumsuz unsurlar olarak nasıl çalıştığını görebilmek için nitel/yoğun (*intensive*) araştırmalara gereksinim vardır. Bu makale, bu yaklaşım çerçevesinde, İstanbul'un yoğun ve heterojen bir göçmen nüfus barındıran ilçesi Beyoğlu'nda Ağustos-Kasım 2021 tarihleri arasında yapılan "Hak Temelli Yerel Politika Bağlamında: Beyoğlu'ndaki Göçmenler" isimli nitel saha araştırmasının bulgularına dayanmaktadır.

Araştırma kapsamında Beyoğlu'nda ikamet eden farklı ülkelerden gelmiş mülteci ya da düzensiz göçmen gruplarının kentsel mekânda yerleşme dinamikleri ve mekân kullanım biçimleriyle, çalışma ve gündelik yaşamları, kentsel hizmetlere erişimleri, dayanışma biçimleri gibi temalarda mülakat ve odak grup teknikleri kullanılarak nitel bir sorgulama yapılmıştır. Ayrıca araştırmacılar mahalle içinde eşlikli yürüyüşler ve alandaki çeşitli etkinliklerde yer alarak katılımcı gözlemden beslenen veriler toplamışlardır.

### *Araştırma Evreni, Örneklem ve Veri Toplama Araçları*

İstanbul'da ve Beyoğlu'nda yaşayan göçmenlerin sayıları konusunda elimizdeki en güncel ve kapsamlı veriler, Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 2019 yılında İstanbul'da gerçekleştirdiği saha araştırması verileridir. IOM verilerinin önemli özelliği, resmi verilerle IOM'nin mahalle düzeyinde sahadan topladığı rakamları karşılaştırma imkanıdır.<sup>7</sup> 2019 yılı için IOM'nin Beyoğlu için resmi kurumların sayılarına dayanarak verdiği göçmen sayısı 20.000 civarındadır; kendi saha çalışmasına dayanarak verdiği toplam göçmen sayısı (Baseline 2) ise 67.363'tür. 2019'da Beyoğlu'nun ADNKS'ye göre nüfusu 233.323 olarak alındığında, Beyoğlu, kayıtlı nüfusunun yaklaşık %29'u kadar göçmen barındırmaktadır.<sup>8</sup>

IOM'nin Baseline 2 hesaplamasına göre, Beyoğlu'ndaki en büyük göçmen grubunu yaklaşık 40.000 kişi ile Suriyeliler oluşturmaktadır. Halbuki Baseline 1'e göre ilçedeki resmi kayıtlı Suriyeli sayısı yaklaşık

---

<sup>7</sup> IOM, 2019'da İstanbul'da göçmen sayılarını tespit etmek için bütün ilçeler ve mahalleler düzeyinde bir saha çalışması yürütmüştür. Bu çalışma çerçevesinde Mayıs ayında resmi kurumlardan alınan veriler kapsamında bir "Baseline 1" oluşturulmuştur. Mayıs-Temmuz ayları arasında ise mahallelerde muhtarlıklar ve anahtar kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda bir "Baseline 2" oluşturulmuştur. Baseline 1, geçici koruma statüsü, uluslararası koruma statüsü ve ikamet izni sahipleri ile düzensiz göçmenlere ait resmi kurumlarca bildirilen rakamları içerirken, Baseline 2'de mahallelerden toplanan veride statü ayrımı yapılmamıştır (IOM, 2019: 9).

<sup>8</sup> Burada verilen oranlardan Beyoğlu nüfusunun %29'unun göçmen sonucu çıkarılmamalıdır. ADNKS'ye kayıtlı nüfusun içinde hangi göçmen kategorilerinin ve ne oranlarda yer aldığı açıklanmadığı için, burada verilen oranlar, sadece Beyoğlu'nda göçmen nüfusun daha yoğun olduğunu vurgulama amacı taşımaktadır.



13.000 kişi civarındadır (IOM, 2019: 58). Buradan çıkarılabilecek sonuç, Beyoğlu'nda geçici koruma statüsünde kayıtlı olan Suriyelilerin yanı sıra, bu ilçede kayıtlı olmayan veya geçici koruma statüsü olmayan önemli bir Suriyeli nüfus vardır. IOM'nin topladığı verilere göre, Beyoğlu'nda çoğu düzensiz göçmen olan ve çok farklı ülkelerden gelen göçmenlerin sayısı da kayda değerdir. Baseline 2 rakamlarına göre, Beyoğlu'ndaki göçmen nüfus sıralamasında en büyük gruplar, Suriyeliler (%58,3), Nijeryalılar (%7,3), Özbekler (%6,29), Afganlar (%5,9) ve “diğer”leridir (%22,4) (IOM, 2019: 58).<sup>9</sup> Ancak bu analizdeki “diğer” kategorisi içinde yer alan gruplar tanımlanmamıştır. %22'lik “diğer” kategorisinin içinde yer alan göçmenlerin en hareketli ve düzensiz gruplar olan (Nijeryalılar dışındaki) Sahra altı Afrikalılar, Kuzeypatı Afrikalılar (Fas, Tunus), Güney Asyalılar (Bangladeş, Pakistan, Hindistan, Nepal) ve İrânlılar olduğu düşünülebilir. Bu grupların 2021 yılında Suriyelilerin ardından Beyoğlu'nda ikamet eden en yoğun göçmen grupları olduğu muhtarlar ve alandaki STK'lar tarafından belirtilmiş ve sahada gözlemlenmiştir. Bu kapsamda Beyoğlu'nda araştırmaya dahil edilen göçmen grupları, Suriyeliler, Sahra altı Afrikalılar, Faslılar, Güney Asyalılar ve İrânlılardan oluşturulmuştur.<sup>10</sup>

Suriyeliler iki olmak üzere altı odak grup toplantısı düzenlenmiştir. Göçmenlerin yoğun yaşadığı mahallelerin muhatları ve sivil toplum örgütleri temsilcileri, uzmanlar, gönüllüler ve kamu kurumu çalışanlarıyla ise mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlar için üç ayrı yarı yapılandırılmış soru yönergesi tasarlanmıştır<sup>11</sup>. Odak grup toplantıları 6-7 kişi ile gerçekleşirken, 19 kişi ile de mülakat tekniği ile görüşülmüştür.

### ***Verilerin Analizi***

Bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmelerinde elde edilen veriler tam deşifre yöntemiyle dikte edilmiştir. Veriler nitel veri analiz programı olan NVİVO'da açık kodlama tekniği ile araştırma ekibi tarafından kodlanmıştır. 404 açık kod, ilk aşamada 23 alt başlıkta ikinci aşamada ise yedi ana başlıkta kümelendirilmiştir. Ek olarak göçmenlere ait öznitelikler (*attributes*) işlenerek farklı göçmen gruplarının sosyal ve ekonomik pozisyonları arasındaki sınıflandırmalar ve örüntüler sorgulanmıştır.

---

<sup>9</sup> IOM'nin araştırmasında İstanbul genelinde ise ilk beş sırada Suriyeli, Afgan, Özbek, Türkmen ve Pakistanlı göçmenler yer almaktadır.

<sup>10</sup> IOM'nin saha çalışmasında Beyoğlu'nda üçüncü en büyük grup olarak görünen Özbeklerle görüşme yapılmamıştır. İlçedeki Özbekler, yeme-içme sektöründe çalışan ve bir kısmı muhtemelen dükkân ve mekanların depolarında konaklayan bekar erkeklerin yoğun olduğu bir grup oluşturduğundan, saha çalışması sırasında kendileriyle temas kurulamamıştır.

<sup>11</sup> Gönüllü olarak araştırmaya katılan katılımcıların her birinden yazılı olarak aydınlatılmış onam alınmıştır. Ayrıca aydınlatılmış onam formu ve soru yönergelerine dair etik onay, İstanbul Kent Üniversitesi Etik Kurulu'nun 2.08.2021 tarihi ve 10 numaralı kararınca verilmiştir.

## BULGULAR

### *Göçmenler İçin Bir Kuvöz Olarak Beyoğlu*

İstanbul'a farklı dönemlerde gelen göç dalgalarının Beyoğlu'na yönelişini oluşturan temel neden mekânın göçmenleri barındırabilecek dört olumsal unsura sahip olmasıdır<sup>12</sup>. İlçenin tarihsel olarak aldığı ve verdiği farklı nitelikteki göçler kendilerinden sonraki göçlerin mekânda yerleşme imkânı ve biçimlerini belirleyen birinci olumsal unsurdur. İkinci olarak çöküntü alanı haline gelmiş mahallelerde süreklilik kazanan nüfus hareketliliğidir. Önceki göçmenler mahallelerde çöküntü düzeyi arttıkça ve kentte tutunma mekanizmalarını geliştirdikçe, görece daha iyi durumda olan binalara ya da alt-orta sınıf mahallelere taşınmaktadırlar. Boşalan yerler ise yeni gelenler için barınma olanağı sağlamaktadır. Üçüncü olumsal unsur yoğun göç alan çöküntü alanlarındaki “tekinsizlik” durumunun mekânsal kontrolü öne çıkarmasıdır. Mekânın kontrolü göçmenlerin orada yaşadıkları süreyi güvence altına almaları ve oradaki formel ya da enformel iş piyasasından faydalanmaları anlamına gelmektedir. Dördüncü olarak, İstanbul'da katmanlı kentsel tarihsel mirasa sahip yerleşimlerin soylulaştırma projeleri için oluşturduğu avantaj, Beyoğlu'nun farklı sınıfsal nitelikteki tüm mahallelerinde de bir emlak hareketliliğine neden olmaktadır. Soylulaştırma projeleri bir yanda kayıtsız inşaat işçilerini, diğer yandan da bu projelerle gelişen konaklama ve eğlence sektörlerinde emek yoğun işlerde çalışacak göçmen işgücünü çekmektedir. Bu olumsal unsurlarla ilçe göçmenler için yaşama tutunacakları bir kuvöz işlevi görmekte ve özellikle kırılıgan göçmen gruplarına kente yerleşirken en temel ihtiyaçlar olan barınma ve geçim imkanını sunmaktadır.

Beyoğlu'nda nüfus dokusu ve mekânsal gelişmeler, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren siyasal ve ekonomik dinamiklere paralel olarak şekillenmiştir. İlçe İmparatorluğun son dönemlerinden itibaren modernleşme hareketleri, bölgesel savaşlar, ulus-devletin inşası ve nüfus mübadeleleri gibi ulusal ve ulus aşırı düzeydeki birçok etki ile göçler almış ve göçler vermiş, nüfus hareketliliği yoğun bir ilçedir. 1950'li yıllarda İstanbul'a gelmeye başlayan Anadolu köylülerinin ilk barınma mekânlarından biri Beyoğlu olmuştur. 1960'lara kadar Türkiye'nin farklı yerlerinden gelen bu kırsal göçmenlerin mekânda tutunmalarını sağlayan bir kuvöz işlevi görür. İzleyen yıllarda Beyoğlu'nun artık çöküntü alanı haline gelmiş belli bölgeleri sürekli dolup boşalan göçmen kuvözlerine, ucuz emek depolarına dönüşmüştür. 1990'lı yıllardaki sonraki göç dalgası ise Kürt illerindeki çatışmalı dönemde, köyleri boşaltılan Kürtlerin ilçeye yönelmesini içermektedir (Yükseker, 2012).

Beyoğlu, 2000'lerden itibaren farklı nitelikteki yeni göç dalgaları ile karşılaşmıştır. Nijerya başta olmak üzere Sahra altı Afrika ülkelerinden gelenlerle başlayan bu dalga Suriye'den gelen mültecilerle büyümüştür. 2021 yılına gelindiğinde Kuzeybatı Afrikalıları, Güney Asyalıları, İranlıları, Filistinlileri, Afganları, Özbekleri ve Türkmenleri de katarak Beyoğlu'nun yeni toplumsal örüntüsünü belirleyen bu

---

<sup>12</sup> Makalenin bu bölümü, “Hak Temelli Yerel Politika Bağlamında Beyoğlu'ndaki Göçmenler: Nitel Bir Araştırma” başlıklı raporun bulgularını özetlemektedir (Kurtuluş, Yüksek ve Esra Kaya, 2022).

dalga niteliksel açıdan homojen olmayan bir göç dalgasıdır. Son 10 yılda, İstanbul’da yaşayan düzensiz göçmenlerin sayısı ve geldikleri ülkelerin çeşitliliği arttı (IOM, 2019). Düzensiz göçmen gruplarının bir kısmı AB ülkelerine geçmek üzere “transit” için Türkiye’ye gelenler iken diğerleri ise çalışmak üzere doğrudan İstanbul’a gelen ekonomik göçmenlerdir. Avrupa’ya göç edebilmek amacıyla Türkiye’ye gelen düzensiz ve transit göçmenler için Beyoğlu bir anlamıyla bekleme odasıdır. Ayrıca Suriyeliler arasında da geçici koruma kaydı başka illerde olanlar vardır.

Araştırma kapsamında görüşülen göçmenlerin büyük bir çoğunluğunun ilk yerleştikleri yer Beyoğlu’dur. Bu yer seçiminde yönlendirici unsur bazı mahallelerdeki göçmenlik ağlarıdır. Göçmenlik ağları yeni göçmenlerin sadece kente girebilme kapısını değil orada işe girebilme olanaklarını ve dayanışma olanaklarını taşıyan güçlü sistemlerdir. Nitelikleri farklılaşan göçmen grupları tarafından çoklu ağ sistemi biçiminde kurulurken, göçmenlik ağlarında sürekli bir hareketlilik söz konusudur. Göçmenlik ağları, mekânda tutunma, iş bulma, sağlık, eğitim ve diğer hizmetlere erişim yollarının öğrenilmesinde, yeni bir ülkeyi, yeni bir kenti tanımada ve gündelik yaşamdaki dayanışmanın kaldırıcısıdır.

### ***Mekâna Yerleşmenin Önemli Bir Unsuru Olarak Konut***

Göçmenler için bir kente kendini geçici ya da kalıcı olarak yerleştirebilmenin en önemli iki unsuru barınma ve çalışabilecekleri iş olanaklarıdır. Bu iki ihtiyacı aynı zamanda karşılayan kentsel alanlarda göçmen yoğunluğunun artması her zaman rastlanan bir olgudur. Beyoğlu’nun bir göçmen mekânına dönüşmesinde bu iki unsurun varlığı önemli rol oynamaktadır. Kentsel alan, düzensiz göçmenleri barındırabilecek kayıtsızlıkta binalara ve geniş bir enformel iş piyasasına sahipse noktasal yığılmalar kaçınılmazdır.

Beyoğlu’nda bina mülkiyeti ve kullanım biçimlerindeki kayıtsızlıklar kamusal kayıtsızlığın bir yansımasıdır. Mahallelerin bir bölümünde farklı dönemlerde yaşanan zorunlu nüfus hareketleri bina mülkiyetlerinin yasal ya da yasal olmayan biçimlerde sık sık el değiştirmesine ve işgallere neden olmuştur. Zaman içinde mülkiyetleri parçalanmış ve pay sahiplerine ulaşılamadığı için satılamayan, tamir edilemeyen, metruklaşmış pek çok bina işgalciler tarafından iptidai olarak çoklu kullanıma uygun hale getirilerek yeni göçmenlere kiraya verilmekte ve iskân kayıtsızlığı yeni göç dalgası için olumsuz bir unsur olarak işlemektedir.

Göçmenlerin mekâna tutunma çabalarının yerel maddi çıkar grupları veya bazı ev sahipleri tarafından istismar edildiği katılımcılar tarafından çeşitli bağlamlarda aktarılmıştır. Yerli sakinler tarafından boşaltılan ya da mevcut koşulları nedeniyle talep edilmeyen konutlar eski rayiçlerin üzerindeki kira bedelleriyle göçmenlere kiralanmaktadır. Göçmen-ev sahibi ilişkisinde göçmenler dezavantajlı pozisyonundadır. Düzensiz göçmenler bu durumu istismar boyutlarında yaşamaktadır. Göçmenler ev sahibinin rayiçlerin üstündeki kira/kira artış talepleri karşısında hak iddia edememektedir.

El konulmuş, daha önce konut olarak kullanılmamış, kimsenin kalamayacağı nitelikteki tüm boşluklar sahipleri, aracılar ya da işgalcileri tarafından göçmenlere kiralanmaktadır. Bilhassa düzensiz göçmenlerin yoğun olarak istismar edildiği yeni bir ev sahipliği-kiracılık sisteminden bahsedilmektedir. Sözleşme gereken durumlarda düzensiz göçmenler başkaları üzerinden kontrat yapmakta ve o araçılara borçlanmaktadır.

Ev sahibi o değil. Rum bir aile. Ve burada yok yıllardır. Gasp edilmiş bir yer. Hiçbir şeyi yok. Zamanında mühürlenmiş. Kiraya vermiş adam orayı. Mühürlü bir yer yani. Türklerden bile gasp edilmiş yerler var. Türk ailelerden. Almancı diyelim, yer almış, kiraya vermek istemiş emlakçı üzerinden, birileri gelmiş, çökmüş. Şimdi orada mafyatik sistem de var, birileri göz yummuş, bina kiraya veriliyor. Mal sahibinin haberi bile yok (Dayanışma inisiyatifi temsilcisi, erkek).

Velev ki bir mahallede bir ev tutmak istedi. Ailesiyle yaşamak istiyor. Ya ev sahibine 1000 TL yerine 3000 TL teklif edip kontratsız, her an sokağa atılma durumuyla ya da tanıdığı ikameti olan biri üzerine, ona bir para vererek, ona mecbur kalarak, ona işte bir avanta ya da bir mecburiyet, minnet borçlu olarak ev kir alıyor (Dayanışma inisiyatifi temsilcisi, erkek).

Göçmenlerin yaşadığı metruk derecede yıpranmış bina stoğunun bazıları insan sağlığını tehdit eden ve onur kırıcı düzeyde kötü koşullara sahiptir. Elektrik, su, doğalgaz, banyo, mutfak gibi temel insani ihtiyaçlara yanıt veremeyen evler göçmenlerin barınma alanlarıdır. Göçmen evlerini ziyaret eden sağlık çalışanı katılımcı “banyo yapma olanağı olmayan, sadece tek musluk olan, bazı evlerde tuvaletin dahi olmadığı” barınma koşullarına tanık olduğunu aktarmıştır. Bu evlerde birden çok ailenin bir arada yaşadığını, bir oda içinde çok çocuklu ailelerin ya da bekarların yaşadığını gözlemlemiştir.

Benim filyasyon çalışması yapmam gerekiyor. Ve evlerine gidiyorum. O evlere gittikten sonra birkaç saat mesela kendime gelemiyorum. Çünkü bir, çok kötü koku var. İki, yerde halı yok, koltuk yok, evde hiçbir şey yok. Özellikle Tarlabası bölgesindeki göçmenlerden bahsediyorum. Yani ev diye bir şey yok... Temiz suya erişimlerinin bile hala ciddi anlamda sağladıklarını düşünemiyorum. En basiti su bile. Çünkü öyle kötü evlerde yaşıyorlar ki (Hemşire, kadın).

Bina çok eski, doğalgaz yok evde, binada. Elektrik kullanıyoruz ısınmak için (Suriyeli, kadın).

Göçmenler açısından ise ısınma, su, elektrik, bağımsız banyosu olmayan evlerin kira ücretleri daha iyi koşullara sahip binalara göre nispeten düşüktür. Eski binaların birimleri bölünerek, birden çok ailenin ya da kişinin birlikte barınmasına olanak sağlayabilmektedir. Ayrıca daha iyi durumda olan evlerin sahipleri göçmenlere ev kiralamak istememektedir.

Binalar zaten eski oldukları için doğalgaz binalara gelmemiş. Doğalgazlı binada oturma şansı yok bunların. Eski metruk binalarda oturuyorlar, onlarda doğalgaz yok. Yeni binalarda var. O da 1000-1500’den aşağı vermez ki kiraya (Bostan Mahallesi Muhtarı, erkek).

Biz oda arkadaşları ile yaşıyoruz ve burada ev sahipleri bizim odamızı paylaşmamıza izin veriyor. Dolayısıyla biz bir odayı ya da bir evi daha fazla insanla paylaşabiliyoruz. Bir apartman dairesini daha fazla insan burada paylaşabiliyoruz. Bizim için burada en önemli şey, burada bulunma nedenimiz para. Nasıl daha fazla tasarruf edebiliriz? Bu yer bizim için bunu yapmamızı sağlıyor. Eğer param azsa ve kendimi başka yerde güvende hissetmiyorsam o zaman tabii ki burada yaşarım (Nepalli, erkek).

### ***Kamusal Kayıtsızlık ve Kentsel Dönüşüm Projeleri Kışkacında Beyoğlu'nda Göçmen Olmak***

Kurumsal otoritenin mekâna kayıtsız kalması 1950'ler ve 1960'lar boyunca ABD kentlerinde izlenen kentsel dönüşüm stratejisine benzemektedir (Jacobs, 2017). Bu strateji; kentsel hizmetlere erişimden, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere erişime kadar kentlilerin temel insani ihtiyaçlarının kurumsal bir düzen içinde karşılanmasını engelleyerek, mekânın daha derin bir kentsel yoksulluk ve çöküntü alanına dönüşmesine neden olmaktadır.

Tarlabaşı'nda yaşıyor olmanın kendisi zaten bu erişimlerin hepsine engel bir yer. Belediyenin hiçbir hizmeti yok neredeyse. Çöp toplanmaz, sokaklar yıkanmaz gibi. Çalışma alanları da yapılan işlerin niteliğinden dolayı çok pis, kirli yerler. Bütün binaların alt katları midye atölyesidir... Yerel belediyeler hizmetleri azaltıyor. Oradaki insanların oradan kaybolması için (Dayanışma inisiyatifi temsilcisi, erkek).

Kentsel yoksulluk alanlarına yönelik kamusal kayıtsızlık hali; mekânsal denetimin mahalleleri kontrol eden yerel güç gruplarının eline geçmesine, yasa dışı işler için bir "güvenli alan" yaratmaktadır. Uyuşturucu ve seks ticaretinin yanı sıra insan kaçakçılığı, gasp, dolandırıcılık, turist istismarı gibi yasa dışı işler ve oluşturduğu şiddet bazı göçmen gruplarını da kapsamaktadır. Bir kentsel mekânın çöküntü alanı haline geldiği, orada kamusal kontrolün kaybolduğu ve çeşitli suçlarla bütünleştiği bütün toplum tarafından kabul edildiğinde orayı yıkıp yeniden inşa etmenin meşru zemini de oluşmaktadır. Beyoğlu'nda 1990'larda Cihangir'de başlayan kentsel dönüşüm süreci (Uzun, 2001) 2000'lerden itibaren Tophane, Galata ve Şişhane'yi içine alarak sürmektedir. Ancak daha çok bina bazında gerçekleşen bu dönüşüm devam ederken, kamu destekli ve çok sayıda mahalleyi kapsayan iki proje ile Beyoğlu'nda kentsel dönüşüm ölçek ve nitelik değiştirmiştir. Tarlabaşı Kentsel Dönüşüm Projelerinin uygulanmaya başlamasıyla eski sakinler ya aynı mahallede başka bir konuta ya da başka bir semte taşınmıştır. Yıkım nedeniyle iyice metruklaşan ve iskana kapatılan binalar göçmenler için tutunma alanına dönüşürken; kentsel dönüşüm projelerinin baskısı bölgede değer artışına neden olmaktadır. Birçoğu yabancı sermayeli bireysel emlak yatırımcılarını turizm yatırımları için bölgeye çekerek binaların hızla işlev değiştirmesi de söz konusudur. Göçmenlerin ucuz kiralalarla barındıkları metruk binalar son dönemlerde yabancı yatırımcılar tarafından satın alınarak apart otel, butik otel ya da başka ticari amaçlar için yeniden inşa edilmeye başlamıştır. Mekânda yaşanan bu değişim, orada barınabilen göçmen nüfusu bir yandan iterken diğer yandan da genişleyen turizm sektörünün ucuz işgücü ihtiyacı nedeniyle göçmenleri kendisine çekmektedir. Son bir yıldır İstanbul'da artan emlak ücretleri, Beyoğlu'nda yükselen turizm sektörünün ihtiyaçları, ilçeye akan turistler ve yeni yapılan rezidansların sakinleri özellikle yoksullar ve göçmenler için kiralık konut imkanlarını daraltmaktadır.

Kira artışları çok yüksek özellikle son 3 ayda. Son 3 ayda yani aşırı derecede yükseldi. Zaten kiralık ev yok bulamıyoruz. Yani artık inşaat yapımı mı durdu, öğrenciler mi geldi bilmiyorum ki. Hiç böyle olmasa 20 yıldır bu mahallede oturuyorum ilk defa böyle bir şey görüyorum (Bülbül Mahallesi Muhtarı, erkek).

### ***Mekâna Tutunmanın Önemli Bir Unsuru Olarak İstihdam Olanakları***

Beyoğlu'na yerleşen göçmenler genelde geçici, güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışırken, bir kısmı da küçük girişimcilik ve bavul ticareti ile uğraşmaktadır. İlçedeki enformel iş ve istihdam olanakları göçmenlerin ilçeye yerleşiminde etkili olmuştur. Pek çok göçmen, Beyoğlu ekonomisini şekillendiren yeme-içme, eğlence ve konaklama gibi hizmet sektörlerinde çalışmaktadır. Ayrıca, merdiven altı tekstil atölyelerinde, ışıklandırma üreten atölyelerde ve başka küçük imalat sektöründe çalışanlar olduğu görülmektedir. Diğer yandan, göçmenler arasında bavul ticareti yapanlar ve dükkanlar işleten küçük girişimciler de bulunmaktadır. Göçmenlerin geçim sorunlarını çözerken başvurdukları önemli bir unsur göçmenlik ağlarıdır. Bu nedenle katı sınırlar çizilemese de göçmen gruplarının çeşitli sektörlerde yoğunlaşarak geçimlerini sağlamaktadır.

Beyoğlu'ndaki en büyük grubu oluşturan Suriyelilerin, ikamet ettikleri mahalleler, mesleki vasıfları, çalışma hayatına katılımdaki durumları değişkenlik göstermekle birlikte, çoğu düzensiz ve güvencesiz işlerde çalışmaktadırlar. Tekstil atölyelerinde işçilik, marangozluk, lokantalarda garsonluk, inşaat işçiliği, marketlerde hamallık, bulaşıkçılık dila getirilen işlerden bazılarıdır. Suriyelilerin bir kısmının geçici koruma statüsünün bulunmaması veya başka bir ilde kayıtlı olmaları güvencesiz ve geçici işlerde çalışmayı onlar için de zorunlu kılmaktadır. Özellikle Suriyeli Domlar mevsimlik tarım işçiliği, atık kâğıt toplayıcılığı ve diğer günlük işler gibi geçici işlerle geçimlerini sağlamaktadır. Suriyeli kadınlar arasında genel olarak işgücüne katılım düşüktür. Çalışan az sayıda kadın ise lokantada bulaşıkçılık, evde parça başı el işleri gibi toplumsal cinsiyet rolleri temelindeki parça başı ve güvencesiz işlerde çalışırken Türkiyeli kadınlar gibi bakım sorumluluklarını azaltacak kreş gibi kamusal destekler olması halinde çalışmak istediklerini söylemişlerdir.

Ankara'ya çok gidiyorlar. Diyarbakır'a gidiyorlar. Konya'ya gidiyorlar. Kayseri'ye. Kayseri'ye gidenler sanırım şey, daha hizmet ve temizlik işleri yapıyorlar. Soğan topluyorlar, pamuk topluyorlar falan genelde. Tütüne giden var. Çok küçük bir grup var Karadeniz'e giden. Böyle beş aile falan biliyorum. Çay toplamaya gidiyorlar. Çoğu aslında mevsimlik tarım işçisi (STK 4 temsilcisi, kadın).

2000'li yıllarda, AB'ye gitmeyi amaçlayan ve Türkiye'yi transit olarak kullanan Beyoğlu ilçesinde yaşamaya başlayan ilk yabancı grup olduğu söylenebilecek Sahra-altı Afrikalı göçmenler (Brewer ve Yüksekler, 2006) için transit süresi uzadıkça İstanbul çoğu için bir "bekleme odası"na dönüşmekteydi (Erder, 2020). Bu bekleme sürecinde hayatlarını idame ettirebilmeleri için Şişhane'deki aydınlatma imalathanelerinde, Tarlabası'nda tekstil atölyelerinde düzensiz işlerde çalışıyorlardı. Ayrıca "çabuk çabuk"<sup>13</sup> olarak tabir ettikleri mağazalar için koli taşımak, temizlik yapmak gibi gündelik işler yapıyorlardı. Ek olarak, bazı gruplar sokak satıcısıydı.

Günümüzde ise Beyoğlu'nda yaşayan Sahra-altı Afrikalıların bir kısmı hala transit göçmen iken, bir bölümü ise İstanbul'a çalışmak üzere gelen göçmenlerdir. Afrikalıların Beyoğlu'nda çalıştıkları işler

---

<sup>13</sup> Patronların işlerini hızlı yapsınlar diye "çabuk çabuk" ifadesini kullanmaları nedeniyle Afrikalılar bu işlere "çabuk çabuk işleri" diyorlardı.

geçmişteki işlerle benzerlik taşımaktadır. Odak grup katılımcısı göçmenler aydınlatma imalatçıları, tekstil atölyeleri, oto yıkama veya tamirati, iç dekorasyon gibi firmalarda çalıştıklarını aktarmışlardır. Sokaklarda işportacılık yapanlar da vardır. “Çabuk çabuk” işler devam etmekte, Afrikalı kadınlar saç kaynağı yapmak üzere kuaförlerde çalışmaktadır. Diğer Afrikalıların tüketim ihtiyaçlarına yönelik mallar satan küçük dükkanlar veya lokantalar işleten Sahra-altı Afrikalılar da vardır. Bazıları ise Türkiye’den kendi ülkelerine ihracat yaparak kendi hesaplarına çalışmaktadırlar. Bu ticaret resmi ihracat-ithalat faaliyeti olmaktan ziyade kayıt dışı bavul ticareti şeklinde örgütlenmektedir. İstanbul’da toptancılardan giyim eşyası satın alan Afrikalılar bunları kendi ülkelerine göndermektedirler. Beyoğlu’nda yaşayan Sahra-altı Afrikalılar, Aksaray veya Laleli’deki mağazalarla iş birliği veya ortaklık yaptıklarını aktarmaktadırlar.

Her zaman aynı kişiler orada değil. Her gelen yeni deneyimini kendi yaşıyor. Suriyeliler belki orada daha çok yerleşik. Suriyeli mesela altı yıldır aynı yerde oturuyor. Bir Afrikalı dört ay falan aynı yerde oturmuyor. (...) Çabuk çabuğa gidip, ilk parayı biriktirip border cross yapıp Yunan’a geçiyor. Ya da işte on defa (geçemiyor, geri) dönüyor falan. 28 kere deneyen (bir) Senegalli var mesela (Dayanışma inisiyatifi temsilcisi, erkek).

Son yıllarda Beyoğlu’nda Kuzeybatı Afrikalı özellikle Faslı genç erkek göçmenlerin sayısı artmaktadır. Çoğu Yunanistan’a geçme umuduyla İstanbul’a gelen bu göçmenler için Tarlabası adeta “mahsur” kaldıkları bir yer gibidir. Faslıların Beyoğlu’nda yapabildikleri işler de bu şartlarda şekillenmektedir. Hamallık, oto yıkamacılık, garsonluk gibi işlerde geçici ya da kısa süreli olarak günlük yevmiye ile çalışmaktadırlar. Esenler gibi ilçelerde daha iyi koşul ve ücretlerde istihdam olanakları olduğunu düşünmelerine rağmen, ikamet izinleri olmaması ve oradaki ev kiralalarının yüksek olması nedenleriyle Beyoğlu’nda kalmak zorunda olduklarını ifade etmişlerdir.

Esenler’de çok iş var bizim yapabileceğimiz. İşte elektrik olur, giyim olur, tekstil olur. Onları yapabiliriz, gayet güzel işler ama maalesef buradayız. Burada kaldığımızdan dolayı oraya gidip çalışmıyoruz (Faslı, erkek).

Tarlabası’nda yaşayan Güney Asya ülkelerinden gelen göçmenlerin bir kısmı Beyoğlu’nda yeme-içme, turizm ve konaklama sektörlerinde çalışmaktadırlar. Nepalli, Bangladeşli ve Hindistanlı erkeklerin birkaçı belirli bir otelde çalışmak üzere çalışma vizesiyle İstanbul’a gelmiştir. Asyalı kadınların da otellerde housekeeping’de veya ev içi hizmet sektöründe çalışmak üzere yine Beyoğlu’na geldiği ifade edilmiştir. Aktarımlara göre Asyalı göçmenler arasında ikamet veya çalışma izni olanlar olsa da bu izinlerin kısa süreli olduğu da anlaşılmaktadır. Ayrıca Sahra-altı Afrikalılara benzer şekilde kendi hesabına çalışan, enformel olarak ithalat-ihracat yapanlar da vardır.

Import-export işim var. Buradan saraciye alıyoruz, yani deri ürünler, kemer gibi ve Fransa’da kuzenlerim ve kardeşim var oraya gönderiyorum ve orada satıyorlar. Bangladeş’e satmıyoruz. Avrupa’ya satıyoruz buradan aldığımız ürünleri (Bangladeşli, erkek).

İran ekonomisinin uluslararası yaptırımlarından son yıllarda olumsuz etkilenmesi ve siyasal nedenlerle İran’dan Türkiye’ye gelen göçmenler arasında hem yüksek eğitilmiş, nitelikli emek gücüne sahip

göçmenler hem de daha dar gelirler yer alır. Beyoğlu'nun varsıl İranlı göçmenler açısından çekici bir ikamet bölgesi olmadığı aktarılmıştır. Ancak güvenlik, emlak, turizm gibi sektörlerde faaliyet gösteren İranlılar Beyoğlu'nun kentin içerisindeki merkezi rolü ve iş olanakları nedeniyle burada konumlanmak zorunda olduklarını aktarmışlardır.

### ***Sağlık Hizmetlerine Erişim***

Beyoğlu ilçesinde yaşayan göçmenlerin ve mültecilerin kamusal hizmetlere ve temel haklara erişimi, diğer göçmenler gibi Türkiye'de sahip oldukları statüye göre sınırlanır. Suriyeliler için geçici koruma statüsünde kayıtlı oldukları ilde yaşamak, uluslararası koruma başvuruçuları ve uluslararası koruma statüsü almış olan kişiler için de yine aynı biçimde kayıtlı oldukları ilde yaşamak, İstanbul'da bazı temel kamu hizmetlerinden yararlanabilmeleri için önkoşuldur. İkamet izniyle İstanbul'da kalanların temel hizmetlere erişiminde sınırlılıklar vardır. Herhangi bir statü sahibi olmadan İstanbul'da düzensiz göçmen olarak bulunanlar için ise kamu hizmetlerine erişimi adeta imkânsızdır.

Sağlık, Beyoğlu'nda yaşayan göçmenler ve mülteciler açısından belki de kamusal hizmetlere ve temel haklara erişim açısından en sorunlu alan olarak ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin temel sağlık, anne-çocuk sağlığı, salgın hastalıklardan korunma ve tedavi, uzmanlaşmış alanlardaki sağlık hizmetlerine ulaşamamalarının temel belirleyeni sahip oldukları (ya da olamadıkları) statüdür. Ayrıca dil bariyeri ve bilgi eksikliği de diğer engeller olarak sıralanabilir. Beyoğlu ölçeğinde ise barınma koşulları, düzensiz ve güvencesiz çalışmanın getirdiği yoksulluk, bazı sağlık sorunlarının ilçede yaşayan göçmenlerde görülme riskini arttırmaktadır.

Geçici koruma statüsünde kayıtlı Suriyelilerin temel sağlık hizmetlerinden faydalanma hakları vardır. İkamet izni olanlar ise piyasa mekanizmalarına başvurarak veya yasal riskler olarak sağlık hizmetlerine erişimi mümkündür. Düzensiz göçmenler ise riskli olsa dahi sağlık sorunlarını ancak merdiven altı yerlerde "çözmeye" çalışmaktadır. Anne-çocuk sağlığı ve iş kazalarına dair anlatılar aranan çözümlerin dramatik sonuçlarını ortaya koymaktadır. Göçmen kadınlar gebelik takiplerini yaptırılmakta, doğum için ise özel hastanelere çok yüksek ücretler ödemekte ya da bir bölümü sağlıksız olan koşullardaki evlerinde doğum yapmaktadırlar. İş kazaları gibi acil veya cerrahi müdahale gerektiren vakalar veya kronik hastalıkları olan düzensiz göçmenler için de aynı durum geçerlidir. Özel sağlık sisteminin talep ettiği yüksek ücretler nedeniyle göçmenler tedavi olmadan Beyoğlu'ndaki yaşamlarına devam etmek zorunda kalmaktadır. Bunlara ek olarak mevzuatta yaşanan değişikliklerle İl Göç İdaresi hastanelere düzensiz göçmenlerin bildirilmesi yükümlülüğünü getirmiştir. Göçmenler geri gönderme merkezlerine sevk edilme olasılığı nedeniyle hayati risklerle karşılaşmadıkça hastaneye gitmekten kaçınılmaktadırlar.

Gebelik sürecinde işte gebeliği hiç takip edilmemiş. Hiçbir şekilde hiçbir kuruma gitmemiş. Haber nasıl geliyor (bize), elleri şişmeye başladı diye, işte Tarlabası'nda oturuyor. (...) Hafta sonu giriyor araya. Pazartesi gittiğinde bebek atışı yok, kalp atışı yoktu. Bu annelerde gelişebilecek şeylerden bir tanesi tansiyonla beraber ödem. (...) Burada ne oldu, peki neden



Göçmenlerin, daha önce aktarılan, yaşadıkları konutlar sağlıklı yaşam koşullarını da beraberinde getirmektedir. Konutların çoğunda rutubet ve küf gibi sorunların olduğu, bu durumun ısınma altyapısının olmamasıyla birleştiğinde özellikle kış mevsiminde solunum ve göğüs hastalıkları riskini arttırdığı söylenebilir. Birkaç ailenin ya da bekar genç erkeklerin birlikte kaldığı kalabalık hanelerde yine tüberküloz gibi solunum yolları ya da akciğer menşeli hastalıklar hızla bulaşmakta; kronik hastalıklarda iyileşme zorlukları yaşanmaktadır. Suya erişimin kısıtlı olduğu hanelerde yaşayan çocuklarda ise hijyen eksikliğine bağlı, uyuz ve saç bitinin görüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca, COVID-19 salgını döneminde pozitif çıkanların kalabalık ve küçük evlerde yaşayan göçmenlerin kendilerini izole etmesinin mümkün olmadığı için vaka sayısının yüksek olduğu aktarılmıştır.

Evlerin kalitesinin düşüklüğü, ısınmanın olmaması, rutubetin çok olması, parke vs. şeylerin olmaması, direk beton zeminde oturan evler çok var... Evde hasta var, çocuğu var, astım hastası. Hekim diyor ki rutubetli bir evde yaşamaması lazım. Ama ev çok rutubetli falan gibi... (STK 3 temsilcisi, kadın).

Merdiven altı atölyelerde çalışan Beyoğlu'ndaki göçmenler iş hastalıklarına yakalanmakta ve iş kazaları geçirmektedirler. Zararlı kimyasalları solumak ve kumaş tozuna maruz kalmak akciğer ve solunum yolları hastalıklarını arttırırken; hamallık, yük taşıma gibi ağır beden işçiliği yapanlar kalıcı hastalıklarla karşılaşmaktadır.

Hamalım, altı aydır bu işi yapıyorum...Evet ama zarar gördüm ve şu an bende fitik var. Çalışmıyorum. Çok ağırlık kaldırdığım için sırtım ağrıyor (Faslı, erkek).

### ***Çocukların Temel Haklardan Yararlanması***

Beyoğlu'nda yaşayan göçmen ve mülteci çocukların temel haklarına erişiminde de bir dizi sorun vardır. Yeni doğan göçmen bebeklerin nüfus kaydının yapılabilmesi bütünüyle ebeveynlerinin statüsüne bağlıdır. Türkiye'de ikamet/çalışma izniyle bulunan yabancı ebeveynlere doğan çocuklar için öncelikle ülkelerinin diplomatik temsilciliklerinden pasaport verilmesi gerekmekte, ancak bundan sonra, ebeveynlerin ikamet izni varsa, çocuk için ikamet iznine başvurulabilmektedir. Düzensiz göçmenlerin sayısının çok olduğu düşünüldüğünde kayıtsız yani hem sağlık hem de eğitim haklarından mahrum olan çok sayıda çocuğun olduğu ortaya çıkmaktadır. Geçici koruma statüsünde olan aileler de bebeklerini hastaneden doğum belgesi alınarak kaydettirilebilmektedir. Evde doğan Suriyeli bebekler için ise önce muhtarlıktan belge alınıp, sonra ilçe sağlık müdürlüğüne başvurulup belirli prosedürler tamamlandıktan sonra geçici koruma kapsamında kayıt yaptırılabilir.

Çocuk burada doğsa dahi eğitim hakkı problem. Anne baba legal değil, çocuk burada doğmuş, anne babanın kaydı yok ve oturum verilmiyor anne babaya. (...) Yani doğmuş olmasına rağmen buradaki hiçbir şeyden faydalanamıyor. Ne sağlık sisteminden ne şeyden. Yani o da ciddi bir problem. Yani burada doğmuş bir çocuğun buradan hiçbir şeyden (hakkı) olmaması (Dayanışma inisiyatifi temsilcisi, erkek).

Geçici koruma statüsünde olan Suriyeli çocuklar Millî Eğitim Bakanlığı okullarında eğitim görebilmektedirler. Ancak Türkçeyi iyi bilmeme, akran zorbalığı, özellikle erkek çocukların çalışmak için okulu erken terk etmeleri (örneğin Yüksek vd., 2021) ve kız çocuklarının kimi zaman ergenlikten

sonra aileleri tarafından okuldan alınması gibi genel sorunlar Beyoğlu'ndaki çocuk ve gençler için de geçerlidir. Çalışmak zorunda olan çocuk ve genç sayısı pandemi ile birlikte artmış olup, bölgedeki barınma koşulları eğitime devam etme şartlarını zorlamaktadır.

Bütün aileler çok çocuklu aileler. En az beş-altı çocuk var. Ama iki odalı en büyük ev... Bu çocuklar sonra nasıl okula gitsin, nasıl ders çalışsın... Böyle birbirini hepsinin etkilediği, hangisinin hangisini sebebi sonucu karıştırdığımız bir hal alıyor aslında (STK 4 temsilcisi, kadın).

İlçede geçici koruma kaydına sahip olmayan ve kaydı başka bir ilde olan çok sayıda Suriyeli aileye üye çocuk okul kaydında şart olan bürokratik işlemi sağlayamadığı için eğitim kurumlarına dahil olamamaktadır. Düzensiz göçmen ailelerin çocuklarının ise, tıpkı sağlık alanında olduğu gibi, MEB'e bağlı formel ve örgün eğitim kurumlarına dahil olmaları mümkün değildir. Ebeveynler göçmenlik ağları aracılığıyla enformel de olsa çocuklarının bir eğitsel alana dahil olmaları için çeşitli girişimler içindedir. Sahra-altı Afrikalı göçmenlerin daha yoğun yaşadığı Şişli'de, gönüllü öğretmenlerin kilisede çocuklara Türkçe ve İngilizce ders verdiği aktarılmıştır. İkamet izniyle yaşayan göçmenlerin çocuklarını uluslararası okullara gönderme ihtimalleri olsa da bu imkânı ancak çok yüksek gelire sahip olanlar kullanabilmektedir.

Bir tane var, ben uğraştım olmadı. Mesela annesi Türkmen'di. Annesi kaçak duruma düşmüş, bir yılda mı iki yılda bir mi ne giriş çıkış yapıyorlar. Kaçak olduğu için para cezası almış gidemiyor. Kızını getirdi buraya, şimdi okula gidemiyor kızı (Bülbül Mahallesi Muhtarı, erkek).

Beyoğlu'nda eğitim sistemine dahil olamayan göçmen çocukların bir kısmı Taksim ve civarında dilencilik yapmakta; mendil veya su satmaktadır. Mevsimlik tarım işçiliği yapan Dom ailelere mensup çocuklar bahar aylarıyla birlikte çalışmak üzere tarım alanlarına gitmektedir. Ayrıca kız çocukların konfeksiyon atölyelerinde ya da kuaförlerde çalıştığı erkek çocukların ise lokantalarda, getir-götür işlerinde veya atölyelerde çalıştığı aktarılmıştır. Pandemi döneminde güvencesiz ve geçici işlerde çalışan ebeveynlerin yaşadıkları işsizlik ve gelir kayıpları ile okulların kapanması okul terk terklerini arttırmış sıralanan alanlardaki çocuk işçiliği yaygınlaşmıştır.

Cami yanlarına gidiyorlar, dileniyorlar. Mesela cuma günü (Mahalle Evi'ndeki etkinliklere) katılım az oluyor. Metrobüs duraklarında bu metrobüs hattı üzerinde dilenen çocuklar bizim Örnektepe Mahalle Evi'ne gelen çocuklar. Yolda karşılaşabilirsiniz dilenirken çocuklarla (Uzman 1, kadın).

### ***Kamusal Mekânlara Erişim***

Düzensiz göçmenlerin sokakta yürürken bile geri gönderilme tedirginliği yaşadığı Beyoğlu'nda göçmenler açısından kamusal alanların kullanımı genel olarak sınırlıdır. Erkeklerin kent içi mekânsal hareketliliği, yerli sakinlerde olduğu gibi, kadınlara, çocuklara ve yaşlılara göre daha fazla ve serbesttir. Güvenli ve yeterli yeşil alanların yetersiz olduğu bölgede; konutların küçük ve kalabalık olması, sokakların ise dar ve yoğun olması mahalle içlerindeki parkları önemli kılar. Parklar, başka ilçelerde

olduğu gibi, özellikle göçmen kadınlar, yaşlılar ve çocuklar için neredeyse tek soluk alma ve sosyalleşme mekanları olarak işlev görür.

Kadınların da çocukların da hem böyle rahatlayabilecekleri, hani belki oyun oynayabilecekleri, kadınların işte mahalleye çıkıp soluklanabilecekleri herhangi bir alan kesinlikle yok. (...) Yeşil bir yer asla yok zaten. Yani Sururi Parkı var. Ama orası da uzak aslında (STK 4 Temsilcisi, kadın).

Katılımcılar semt parklarının göçmen aileler tarafından yoğun olarak kullanıldığını aktarırken, yerli sakinler ile temas imkânı sağlayabilecek bu alanlarda karşılaşmaların kimi zaman gerilimli olduğu belirtilmiştir. Göçmenler zaman zaman ön yargılı ve dışlayıcı tutumlar ile karşılaşmakta ya da yerli sakinler parklardan çekilmektedir. Mahalle nüfusunun parklar dışında farklı etkinlik ve buluşmalarda bir araya gelmesine olanak sunacak mekânlar yoktur.

## **TARTIŞMA VE ÖNERİLER**

Beyoğlu, farklı nitelikteki göçmen gruplarına, uzun süreli yerleşme imkânından çok bir geçiş ya da bekleme alanı olarak, barınma imkânı sağlamaktadır. Sürekli devinim halindeki göçmen nüfus, gerek makro ölçekteki stratejik planda gerekse mikro ölçekteki planlama süreçlerinde yerel otoritenin bu göç olgusunu, göçmenlerin niteliğini ve ihtiyaçlarını okumasını zorlaştıran bir unsurdur. Bu nedenle kamu otoriterleri göçmenlerin mekândaki varlığını sadece sayısal olarak değil, bu değişken ve hareketli niteliği ile okuyabilecek bir metodolojiye sahip olarak yorumlamalı ve göz önünde tutmalıdırlar.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda göçmenlerin yaşadıkları sorunların göçmen gruplarına göre farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Aileleriyle göç etmiş olan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin temel sorunları eğitime, sağlığa ve diğer kamu hizmetlerine erişimde yaşadıkları dil sorunu iken, düzensiz göçmenlerin ve geçici koruma statüsünde olup ikamet kaydı İstanbul'da olmayan Suriyelilerin yaşadıkları en önemli sorun eğitime, sağlığa ve diğer temel kamusal hizmetlere erişim haklarının olmayışıdır. Burada göç konusundaki yasal mevzuat ve uygulamalar ile Türkiye'nin kabul etmiş olduğu uluslararası insan hakları hukuku bazı konularda uyuşmamaktadır. Beyoğlu'nda toplanan nitel veri, göçmenlerin köken ülkeleri ve Türkiye'de sahip oldukları statü ve yaşam koşulları ne olursa olsun bütün göçmenlerin temel insan hakları hukuku içinde ele alınması gerektiğine dair ihtiyacı açıkça ortaya çıkarmıştır.

Göçmenlerin yoğun olarak yerleştiği mahallelerde, konut stoku gerek yapı güvenliği gerekse sıhhi açılardan son derecede bakımsızdır. Bina stokundaki bu metruklaşmaya mahalle ölçeğinde yapı çevrenin yıpranmışlığı ve kamusal hizmetlerin yetersizliği de eklendiğinde bu mahalleler derin kentsel yoksulluk mekânlarına dönüşmüştür. Bu konu İstanbul'da adil bir kentsel dönüşüm için daha makro ölçekte çözümlenmesi gereken bir konu olmakla birlikte; konut olarak kullanılan yapılarda modern toplumda temel insan hakları arasında kabul edilen sağlıklı çevrede yaşama hakkına dayanarak her koşulda elektrik ve suya erişimin sağlanmalıdır. Göçmen kiracıların ev sahipleri tarafından maddi ve

başka şekilde istismar edilmesini engellemek için gerekli denetim mekanizmaları üzerinde çalışılması ve yerel düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Ulusal düzeyde yapılması gereken mevzuat değişikliklerinden bağımsız olarak, sağlık, eğitim ve barınma gibi temel haklara düzenli ve düzensiz göçmenler dahil herkesin erişimine yardımcı olmak için yerel yönetimler, sivil toplum, kamu kurumları ve gönüllü oluşumlarla iş birliği yapmalıdır. Sağlık sorunları, özellikle salgın hastalık koşullarında ve bulaşıcı hastalıklarda tedavi imkânı bulunamadığında aynı zamanda bir halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, yerel yönetimlerin halk sağlığı konusunda sorumlulukları ve yetkilerinden de gelen meşruiyeti kullanarak bazı önlemler almaları ve birinci basamak sağlık hizmetlerinde rol üstlenmeleri önemlidir.

Beyoğlu'ndaki farklı anadilleri olan göçmenlerin gerek temel insani ihtiyaçlarını karşılamada gerekse yerleşik toplumla ilişkilerinde temel engellerden biri dil bariyeridir. Beyoğlu'nda saha çalışmasında göçmenlerle yapılan odak grup toplantılarında dil bariyerinin aşılmasının ve Türkçe konuşabilmenin yaşanan zorluklarla baş etmede göçmenler arasında fark yarattığı açıkça izlenmiştir. Dil bariyerinin aşılabilmesi için yerel kamusal destek mekanizmaları çok önemlidir. Özellikle ailelerinin ikamet kaydı olmadığı için okula kaydedilemeyen çocukların örgün eğitime erişebilmeleri ve çalışmayan kadınların dil öğrenme ve mesleki beceri kazanabilmeleri için yerel yönetimlerin destek mekanizmaları yaratması önemlidir.

Beyoğlu İlçesi yeşil alan miktarının en düşük olduğu ilçelerin başında gelmektedir. Sadece yeşil alanların değil, yoksul mahalle sakinlerinin bir araya gelebileceği ve ücretsiz spor yapabileceği ya da diğer sosyalleşmelerin gerçekleşeceği açık ya da kapalı kamusal mekânların da son derecede yetersiz olduğu saha çalışmasında ortaya çıkmıştır. Beyoğlu'nda göçmenlerin yaşadığı konut stokunun sağlıksızlığı ve kalabalık aileler için son derecede sınırlı metrekareler olduğu düşünüldüğünde, göçmenlerin nefes alabildikleri kamusal alanlar özellikle kadın ve çocuklar için çok önem taşımaktadır. Saha çalışması kapsamında odak grup toplantılarında bu ihtiyaç sıkça dile getirilmiştir. Bölgede var olan birkaç parkı göçmen kadınlar ve çocuklar sıklıkla kullanmakta, ama bu sırada çeşitli ayrımcı ve dışlayıcı tutumlarla karşılaşmanın yanında bu parkların yeterince güvenli olmadığını da belirtmektedirler. Beyoğlu ilçesinde göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerde yeşil alanların ve açık-kapalı tasarlanmış farklı sosyalleşme alanlarının planlanması önemlidir.

Sonuç olarak, Beyoğlu'nda yapılan nitel araştırmanın bulguları<sup>14</sup>, bu makalenin kuramsal-kavramsal çerçevesinde belirtildiği gibi, göç yönetişimi ve göçmenlerin uyumu konusunda yerel politikalar geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Göçmenlerin özniteliklerinin ve ihtiyaçlarının hem ilçeler arasında hem de Beyoğlu ilçesi içinde farklılaşması, bu farklılıkları göz önünde bulunduran, veriye dayalı politikaların oluşturulmasının önemini vurgulamaktadır. Ancak yine araştırmanın bulgularının

---

<sup>14</sup> Gönüllü olarak araştırmaya katılan katılımcıların her birinden yazılı olarak aydınlatılmış onam alınmıştır. Ayrıca aydınlatılmış onam formu ve soru yönergelerine dair etik onay, İstanbul Kent Üniversitesi Etik Kurulu'nun 2.08.2021 tarihi ve 10 numaralı kararınca verilmiştir.

gösterdiği gibi, temel eğitim, temel sağlık gibi hizmetlere göçmen ve mültecilerin erişimi, merkezi yönetimin geliştireceği politikalara bağlıdır. Dolayısıyla, Türkiye’de de göç yönetimi ve göçmen uyumuna yönelik politikaların çok katmanlı olarak şekillenmesine ihtiyaç vardır

## KAYNAKÇA

- Bendel, P., Schammann, H., Heimann, C. ve Stürner, J. (2019). A local turn for European refugee politics: recommendations for strengthening municipalities and local communities in refugee and asylum policy of the EU. *Heinrich-Böll Foundation Policy Paper*. [https://eu.boell.org/sites/default/files/e-paper\\_a\\_local\\_turn\\_for\\_european\\_refugee\\_politics.pdf?dimension1=zora2020](https://eu.boell.org/sites/default/files/e-paper_a_local_turn_for_european_refugee_politics.pdf?dimension1=zora2020) (Erişim tarihi: 5. Ağustos 2022)
- Betts, A., Memişoğlu, F., ve Ali, A. (2020). What difference do mayors make? The role of municipal authorities in Turkey and Lebanon's response to Syrian refugees. *Journal of Refugee Studies*. 34(1), 491-519.
- Doğanay, C. ve diğerleri. (2020). Zorunlu göçmenler için sosyal eşitlik: Pandemi sürecinde yerel yönetimlerin ve STK'ların rolü. TEPAV ve Heinrich Böll Stiftung Türkiye Temsilciliği. [https://www.tepav.org.tr/upload/files/1617631216-\(6.Zorunlu\\_Gocmenler\\_icin\\_Sosyal\\_Esitlik\\_Pandemi\\_Surecinde\\_Yerel\\_Yonetimlerin\\_ve\\_STK\\_larin\\_Rolu.pdf](https://www.tepav.org.tr/upload/files/1617631216-(6.Zorunlu_Gocmenler_icin_Sosyal_Esitlik_Pandemi_Surecinde_Yerel_Yonetimlerin_ve_STK_larin_Rolu.pdf) (Erişim tarihi: 20. Ağustos 2022)
- Erder, S. (2020). Bekleme odasında göç araştırması yapmak. İçinde Y. Ahi, M. N. Gültekin ve M. Açıkgöz. (Der.), *Göç ve kent: Etkileşimler* (ss.15-23). Nika Yayınevi.
- Glorius, B., Oesch, L. Nienaber, B., ve Doomernik, J. (2019). Refugee reception within a common European asylum system: Looking at convergences and divergences through a local-to-local comparison. *Erkunde*, 73(1), 19-29.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). İstatistikler. Güncel Veriler. <http://goc.gov.tr> (Erişim tarihi: 3.Eylül.2022)
- Heimann, C., ve Stürner, J. (2020). Evaluation report: Urban partnership on the inclusion of migrants and refugees. European Commission. *Urban Agenda for the EU*. [https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/evaluation\\_report\\_urban\\_partnership\\_on\\_the\\_inclusion\\_of\\_migrants\\_and\\_refugees.pdf](https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/evaluation_report_urban_partnership_on_the_inclusion_of_migrants_and_refugees.pdf) (Erişim tarihi: 5.Eylül.2022)
- International Organization for Migration. (2019). *Baseline Assessment in Istanbul Province*. Ankara: IOM.
- Jacobs, J. (2017). *Büyük Amerikan Şehrinin Ölümü ve Yaşamı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kale, B. ve Erdoğan, M. (2019). The impact of GCR on local governments and Syrian refugees in Turkey. *International Migration*. 57(6), 224-242.
- Karakaya Polat, R. ve Lowndes. V. (2021) How does multi-level governance create capacity to address refugee needs, and with what limitations? An analysis of municipal responses to Syrian refugees in Istanbul. *Journal of Refugee Studies*. 35(1), 51-73.
- Karpat, H.K. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- Kocaoğulları, A., Avcı, E., ve İnanç, S. B. (2020). *Kentsel hizmetlere göç perspektifinden bakmak: Pandemi dönemi İstanbul örneği – Ulusal düzeyde karar alıcılar için politika önerileri*. Yereliz ve Heinrich Böll Stiftung Türkiye Temsilciliği. [http://yereliz.org/wp-content/uploads/2020/12/Ulusal\\_Duzeyde\\_Karar\\_Alicilar\\_son\\_dijital.pdf](http://yereliz.org/wp-content/uploads/2020/12/Ulusal_Duzeyde_Karar_Alicilar_son_dijital.pdf) (Erişim tarihi: 3.Eylül.2022)
- Kurtuluş, H., Yüksek, D., ve Kaya Erdoğan, E. (2022). *Hak temelli yerel politika bağlamında Beyoğlu'ndaki göçmenler: Nitel bir araştırma*. Türkiye Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Araştırmalar Vakfı ve Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği. [https://tr.boell.org/sites/default/files/2022-06/Beyoglu%20Raporu\\_V03-final.pdf](https://tr.boell.org/sites/default/files/2022-06/Beyoglu%20Raporu_V03-final.pdf). (Erişim tarihi: 3.Eylül.2022)
- Lowndes, V. ve Karakaya Polat, R. (2021). How do local actors interpret, enact and contest policy? An analysis of local government responses to meeting the needs of Syrian refugees in Turkey. *Local Government Studies*. 1-24.
- Penninx, R. (2019). Problems of and solutions for the study of immigrant integration. *Comparative Migration Studies*. 7(13), 1-11.
- Scholten, P., Collett, E. ve Petrovic, M. (2017). Mainstreaming migrant integration? A critical analysis of a new trend in integration governance, *International Review of Administrative Sciences*, 83(2), 283–302.
- Stürner, J., Heinemann, C., Bendel, P., Schammann, H. (2020). Policy Brief - When mayors make migration policy: What role for cities in EU migration and integration policymaking? European Policy Center. European Migration and Diversity Programme. [https://www.epc.eu/content/PDF/2020/Mayors\\_make\\_migration.pdf](https://www.epc.eu/content/PDF/2020/Mayors_make_migration.pdf) (Erişim tarihi: 3.Eylül.2022)
- Uzun, N. (2001). *Gentrification in Istanbul: A diagnostic study*. Netherlands Geographical Studies, No 285. Utrecht.
- Yükseker, D. (2021). *Kapsayıcı belediyecilik ve göçmenlerin kamu hizmetlerine erişimi. Yerel yönetimler için politika önerileri*. TÜSES ve Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği. <http://www.tuses.org.tr/userfiles/files/kapsay%20C4%B1c%20B1%20belediyeler-yerel%20politika%20o%CC%88nerileri.pdf>. (Erişim tarihi: 8.Eylül.2022)
- Yükseker, D. (2012). Kürtler'in yerinden edilmesi ve sosyal dışlanma: 1990'lardaki Zorla göçün sonuçları. İçinde S. G. İhlamur-Ömer ve N. A. Şirin Öner (Der.) *Küreselleşme Çağında Göç. Kavramlar, Tartışmalar*. İletişim Yayınları.

- Yükseker, D. Tekin, U. ve N. Şahin Taşgın. (2021). *Türkiyeli ve Suriyeli genç erkeklerin gündelik yaşam deneyimleri: Küçükçekmece ve Sultanbeyli üzerine bir araştırma*. Anadolu Kültür ve Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği. <https://www.anadolukultur.org/34-calismalarimiz/1265-turkiyeli-ve-suriyeli-gencler/> (Erişim tarihi: 10.Eylül.2022)
- Yükseker, D. ve Brewer, B. K. (2011). Astray and stranded at the gates of the European Union. African transit migrants in Istanbul. *New Perspectives on Turkey* (44), 129-60.
- Zapata-Barrero, R. (2017). Intercultural policy and multi-level governance in Barcelona: Mainstreaming comprehensive approach. *International Review of Administrative Sciences*. 83(2), 247–266.
- Zapata-Barrero, R., Caponio, T. ve Scholten, P. (2017). Theorizing the ‘local turn’ in a multi-level governance framework of analysis: a case study in immigrant policies. *International Review of Administrative Sciences*. 83(2), 241–24.